

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Conceptnota over zwemmen in open water

Samenvatting

Zwemmen in open water wordt een recht, tenzij het op gemotiveerde wijze wordt verboden. Publieke waterlichamen worden vrij toegankelijk voor open waterzwemmers, met eigen verantwoordelijkheid voor diens veiligheid en met respect voor de omgeving.

Voor wat betreft de ingedeelde categorie van “vrije zwemzones” wordt dit aantal verder uitgebreid via locatiescreening.

Via aanpassing van de regelgeving wordt het openwaterzwemmen verder gestimuleerd.

1. SITUERING

Het Vlaams regeerakkoord stelt het volgende:

“Zwemmen in open water wordt een recht. Tot nu was het principe dat zwemmen overal verboden is, tenzij op plaatsen waar het expliciet toegestaan wordt. Die logica draaien we om: zwemmen is overal toegestaan, tenzij op plaatsen waar het expliciet door de (lokale) overheid verboden wordt.”

Deze nota geeft concreet invulling aan deze ambitie en werkt een plan van aanpak uit.

2. HUIDIGE AANPAK

Tot 2024 waren er in Vlaanderen twee in Vlarem II ingedeelde categorieën van openwaterzwemmen, namelijk “open zwemgelegenheden” en “zones voor waterrecreatie”. Op 23 februari 2024 gaf de Vlaamse Regering haar definitieve goedkeuring aan het besluit tot wijziging van VLAREM II inzake het openwaterzwemmen. Hierdoor werd een derde categorie van openwaterzwemmen geïntroduceerd waar zonder toezicht gezwommen kan worden: de “vrije zwemzone”. De vrije zwemzone biedt de

mogelijkheid om te kunnen zwemmen zonder toezicht, met een laagdrempelige regeling rond veiligheid en waterkwaliteit. Tot op dit moment zijn er in gans Vlaanderen acht vrije zwemzones operationeel.

Vlaanderen wil het aantal plekken waar in open water kan gezwommen worden substantieel uitbreiden en geografisch ook spreiden zodat iedere Vlaming op een redelijke afstand toegang heeft tot openwaterzwemmen.

3. TOEKOMSTIGE AANPAK

A. ZWEMMEN IN OPEN WATER WORDT EEN ALLEMANSRECHT

Iedereen krijgt toegang tot publieke waterlopen, vijvers en meren. Ze worden vrij toegankelijk voor recreatief gebruik. Een zwemmer hoeft dus geen toestemming te vragen aan de publieke eigenaar of beheerder van de oever of de waterpartij en neemt zelf de verantwoordelijkheid voor het zwemmen. Dit betekent dat men kan zwemmen in een publieke waterloop, vijver of meer, ook al is deze locatie geen ingedeelde zwemzone. De zwemmer begeeft zich hierbij op geheel eigen verantwoordelijkheid in het water, zowel wat betreft diens veiligheid als de waterkwaliteit.

Strandwateren vallen buiten het toepassingsgebied van deze nota, hier wordt het bestaande regime behouden.

Concreet zal de regelgeving worden aangepast waarbij het zwemmen in publieke waterlichamen wordt erkend als een zogenaamd “allemandsrecht”. Hierbij wordt aangesloten bij het uitgangspunt dat waterlopen een gemeen voorwerp (zogenaamd *res nullius*) uitmaken. Daarbij wordt inspiratie gehaald uit Scandinavische landen, zoals Zweden, Finland en Noorwegen, waar de toegang tot publiek toegankelijke natuur en water een ingeburgerd principe is.

Het allemandsrecht is evenwel geen onbeperkt recht. Het uitgangspunt is: vrijheid met respect voor de omgeving en inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid. Dit betekent onder meer dat:

- er door de gebruiker geen schade mag worden veroorzaakt aan de natuur of de eigendom van anderen en geen vervuiling of gevaarlijke situaties mogen worden gecreëerd voor derden.
- de beheerder van een bevaarbare waterloop het allemandsrecht geheel of gedeeltelijk kan uitsluiten wanneer de veiligheid dit vereist in functie van het scheepvaartverkeer. Andere waterbeheerders hebben eveneens de mogelijkheid om op gemotiveerde wijze waterlichamen uit te sluiten om veiligheidsredenen. In alle gevallen stemt de waterbeheerder vooraf af met de lokale besturen op wiens grondgebied het waterlichaam zich bevindt.
- de beheerder van het waterlichaam aan de zorgvuldigheidsplicht voldoet door aan te geven waar er, conform voormeld punt, niet mag worden gezwommen. Deze communicatie verloopt zoveel als mogelijk digitaal. Op plaatsen waar niet mag gezwommen worden, begeeft de zwemmer zich hoe dan ook in een verboden zone, met alle mogelijke gevolgen van dien. De zwemmer kan hier desgevallend op worden aangesproken en voor worden geverbaliseerd. Maar ook op de plaatsen waar men wel mag zwemmen, begeeft de zwemmer zich steeds op eigen risico in het water. De beheerder is immers niet verplicht om in (toegangs)infrastructuur, maatregelen rond

waterkwaliteit of andere veiligheidsmaatregelen te voorzien. Dit is anders dan in de vrije zwemzones.

De invoering van het allemansrecht wordt gefaseerd voorbereid, en gaat in uiterlijk op 1 juni 2027. Daarbij wordt uitgegaan van een juridisch sluitend kader, een uitvoerbare regeling voor de betrokken administraties en een duidelijke communicatie naar burgers, lokale besturen en beheerders. Specifiek voor de bevaarbare waterlopen wordt een duidelijk uitvoerbaar kader uitgewerkt met beperkingen i.f.v. geïdentificeerde risico's.

Het traject in aanloop van het invoeren van het allemansrecht houdt onder meer volgende stappen in:

- ✓ De zwemcultuur in Vlaanderen wordt in beeld gebracht, onder meer op basis van twee lopende trajecten: de overheidsopdracht van het Departement Zorg en het Interreg-project rond zwemmen.
- ✓ De decretale verankering van het allemansrecht en de afbakening van de voorwaarden waaronder dat recht geheel of gedeeltelijk kan worden uitgesloten, worden juridisch robuust uitgewerkt.
- ✓ Voor de inwerkingtreding wordt de nodige communicatie uitgewerkt, zodat burgers duidelijk en toegankelijk kunnen nagaan waar openwaterzwemmen is toegelaten en waar beperkingen of verboden gelden. Daarbij wordt ook de eigen verantwoordelijkheid van de zwemmer verduidelijkt.
- ✓ De invoering, uitsluiting of de toepassing van het allemansrecht voor een bepaald waterlichaam brengt geen bijkomende werklust mee voor het Departement Zorg.

B. HET INRICHTEN VAN VRIJE ZWEMZONES VERSNELLEN

De Vlaamse Regering blijft daarnaast onverkort inzetten op de verdere uitbreiding van het aantal locaties waar mensen binnen een georganiseerd kader in open water kunnen zwemmen. Het gaat dan om locaties waar een exploitant actief instaat voor de organisatie van de zwemgelegenheid en waar zwemmers welbepaalde garanties krijgen rond veiligheid en waterkwaliteit. Deze vrije zwemzones worden actief bekendgemaakt als officiële zwemlocaties.

Om het aanbod aan vrije zwemzones versneld uit te breiden stelt de Vlaamse overheid aan de lokale besturen een overzicht ter beschikking van alle mogelijke locaties op hun grondgebied. Meer concreet:

- screenen de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), de Vlaamse Waterweg (DWW) en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) tegen uiterlijk 1 oktober 2026 alle potentiële locaties voor het inrichten van "vrije zwemzones". De resultaten van deze screening worden gedeeld met de publieke beheerder en het betrokken lokaal bestuur.
- De betrokken gemeenten en steden worden actief bevraagd om uiterlijk op 1 februari 2027 te kennen te geven welke locaties op hun grondgebied zullen worden ingericht als vrije zwemzone en tegen wanneer.

De Vlaamse Regering beoogt op die manier het aantal vrije zwemzones in Vlaanderen substantieel te verhogen.

C. MEER KANSEN VOOR OPENWATERZWEMMEN

Tenslotte is ook Afdeling 5.32.8 Vlare II aan herziening toe. Deze afdeling bevat regels voor verschillende vormen van openwaterzwemmen. Voor al deze vormen van openwaterzwemmen worden vereenvoudigingen voorzien. Met deze aanpassingen wil de Vlaamse regering het zwemmen in open water verder stimuleren. Het lichte regime voor vrije zwemzones blijft daarbij behouden.

Zo worden ook verschillende administratieve drempels weggewerkt en krijgt de ondersteuning van lokale besturen voor de inrichting van vrije zwemzones een prioriteit, door o.a.:

- de administratieve kaders bij de betrokken entiteiten te optimaliseren in het kader van een oplossingsgerichte overheid. Bijvoorbeeld: wanneer bijkomende verplichtingen worden opgelegd die verder gaan dan de wettelijke vereisten, worden die expliciet gemotiveerd en transparant gecommuniceerd. De algemene beleidskaders waarop dergelijke verplichtingen steunen, worden publiek bekendgemaakt;
- de betrokken kabinetten en administraties startten reeds overleg op om een geïntegreerde aanpak te verzekeren onder de naam “stuurgroep openwater”. Deze stuurgroep staat in voor de coördinatie en opvolging van de lopende trajecten inzake openwaterzwemmen. Het betreft onder meer:
 - de overheidsopdracht van het Departement Zorg;
 - het Interreg-project zwemmen;
 - de transitie van kwaliteitzwemwater.be naar zwemwater.be (naar het voorbeeld van Nederland zwemwater.nl).
 - blauwalg

Daarnaast identificeert de stuurgroep beleidsmatige en operationele knelpunten inzake openwaterzwemmen en ziet zij toe op de opvolging en implementatie van de nodige maatregelen om die knelpunten weg te werken.

Met het oog op de vermindering van administratieve lasten, keurde de Vlaamse Regering reeds principieel een regeling goed waardoor voor de oprichting en installatie van bepaalde basisinfrastructuur aan zwemzones geen stedenbouwkundige omgevingsvergunning meer nodig is. Zo zal voor een reeks voorzieningen die nodig zijn om een vrije zwemzone veilig en toegankelijk in te richten geen voorafgaandelijke omgevingsvergunning meer vereist zijn. Het gaat onder meer om het plaatsen van steigers, signalisatie- en veiligheidsboeien, toegangsvoorzieningen, infoborden, sanitaire basisvoorzieningen en infrastructuur voor personen met een handicap. Het oprichten van gebouwen blijft wel vergunningsplichtig.

Het gaat enkel om die openwaterzwemgelegenheden die toegankelijk zijn voor het publiek. Er is maximale afstemming gebeurd met de subsidie die men vanuit Sport Vlaanderen verleent voor openwaterzwemmen zodat de betrokken lokale besturen naast de vrijstelling van vergunningsplicht eveneens in aanmerking komen voor financiële ondersteuning voor het installeren van de benodigde infrastructuur.

Openwaterzwemmen past uiteraard ook in een breder beleid rond waterkwaliteit. Via de stroomgebiedbeheerplannen wordt blijvend ingezet op een betere waterkwaliteit van onze waterlichamen. Zo heeft deze Vlaamse Regering 500 miljoen euro extra vrijgemaakt om lokale besturen via het Lokaal Pact te ondersteunen bij hun rioleringsinvesteringen. Een van de prioritaire investeringscategorieën binnen dat pact is de aanpak van overstorten, in het bijzonder in kwetsbare gebieden en op locaties waar zij een negatieve impact hebben op de zwemwaterkwaliteit. Zo versterken investeringen in waterkwaliteit niet alleen de ecologische toestand van onze waterlopen, maar creëren ze ook meer mogelijkheden voor openwaterzwemmen.

Op die manier willen we ervoor zorgen dat steeds meer Vlamingen dicht bij huis kunnen genieten van veilige en kwaliteitsvolle zwemmogelijkheden in open water.

4. **VERDER TRAJE**CT

De Vlaamse Regering

1° stemt in met deze conceptnota en gelast de minister, bevoegd Omgeving en Landbouw, en de minister, bevoegd voor Mobiliteit en Openbare Werken, Havens en Sport, met de uitvoering van deze nota;

3° verzoekt de minister, bevoegd Omgeving en Landbouw, en de minister, bevoegd voor Mobiliteit en Openbare Werken, Havens en Sport de hiervoor vereiste regelgevende aanpassingen voor te bereiden.

De Vlaamse minister van Omgeving en Landbouw,

Jo BROUNS